

חקת

מדוע נכתבה פרשת אדומה דווקא בתחילת פרשת חקת?

הקדמה

פרשת פרה אדומה, נאמרה לבני ישראל זמן רב לפני המקום בו היא נכתבה. בדברי רש"י והמפרשים מופיעים שני זמנים שבהם היא נאמרה. במאמר זה נדון ביחס בין שני הזמנים שבהם היא נאמרה, ובשאלה מדוע היא נכתבה רק בפרשתנו.

א. מתי נאמרה פרשת אדומה?

1. דברי רש"י בספר שמות

על המלים "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו", שבפרשת בשלח (שמות טו, כה), כתב רש"י: "שם שם לו - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין"¹. רש"י הזכיר ענין זה גם בפרשת משפטים (שמות כד, ג): "ואת כל המשפטים - שבע מצות שנצטוו בני נח, ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין, שניתנו להם במרה".

¹ א. עיין ב"תורה תמימה" כאן, שהביא את הגמרא במסכת סנהדרין (נו ע"ב). כך נאמר שם בגמרא: "עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן: דינין, ושבת, וכיבוד אב ואם. דינין - דכתיב: 'שם שם לו חק ומשפט', שבת וכיבוד אב ואם - דכתיב: 'כאשר צוך ד' אלקיך' (דברים ה, יב-טז), ואמר רב יהודה: כאשר צוך - במרה".

כתב רש"י שם: "כאשר צוך ד' אלקיך - כתיב בדברות האחרונות, גבי שבת וכבוד אב ואם. והיכן צוך? הא ליכא למימר דמשה הוה אמר להו בערבות מואב: 'כאשר צוך בסיני', דמשה לאו מאליו היה שונה להם משנה תורה ומזהירים על מצוותיה, אלא כמו שקבלה הוא, והיה חוזר ומגיד להם, וכל מה שכתוב בדברות האחרונות היה כתוב בלוחות, וכן שמע בסיני".

ב. על מה ששאל ה"תורה תמימה" מה מקורו של רש"י על פרה אדומה עיין ב"תורה שלמה" כאן (אות רסט), שמקורו בסדר עולם זוטא.

2. דברי רש"י בספר במדבר והגמרא במסכת גיטין

לעומת זאת כתב רש"י בפרשת נשא (במדבר ה, ב): "צו את בני ישראל וגו' - פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן, ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאיתא במסכת גיטין בפרק הניזקין (ס ע"א)".

שם, במסכת גיטין (ס ע"א-ע"ב) נאמר: "שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, אלו הן: פרשת כהנים, ופרשת לויים, ופרשת טמאים, ופרשת שילוח טמאים, ופרשת אחרי מות, ופרשת שתויי יין, ופרשת נרות, ופרשת פרה אדומה".

הסביר רש"י שם: "ופרשת פרה אדומה - לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן. וקודם לכן לא יכלו לעשותה, דבעינן: 'יהזה אל נכח פני אהל מועד' (במדבר יט, ד). והכי אמרינן במסכת מגילה ירושלמי (פ"ג ה"ה): באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו נשרפה הפרה".

נשאלת אם כן השאלה: האם פרשת פרה אדומה נאמרה כבר במרה, שלושה ימים אחרי קריעת ים סוף (שמות טו, כב-כה) - בכ"ד בניסן בשנה הראשונה (רש"י שם יד, ה), או רק ביום הקמת המשכן - באחד בניסן בשנה השניה?

3. הסבר הרא"ם

כתב הרא"ם (שמות טו, כה): "מה שאמר בפרק הניזקין (גיטין ס ע"א): 'שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן' ואחת מהן פרה אדומה, אלמא לא במרה נאמרו. יש לומר, דאינו אלא אליבא דרבי לוי [שאמר: 'שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן']".

וכן ההיא דרשה (תנחומא חוקת אות ה, הובא ברש"י במדבר יט, כב) ד"תבא פרה ותכפר על מעשה העגל", דמשמע שלא נאמרה פרשת פרה עד... אחר מעשה העגל, לא אתיא אלא אליבא דרבי לוי".

הוסיף הרא"ם וכתב: "ועד כאן לא קמיפלגי אלא באמירתה, אבל בעשייתה לכולי עלמא לא היתה רק אחר שהוקם המשכן, משום דקודם לכן אי אפשר לעשותה, דבעינן: 'יהזה אל נכח פני אהל מועד' (במדבר יט, ד) וליכא".

לפי הרא"ם זו אכן מחלוקת בין המדרשים.

4. הסבר ה"נחלת יעקב" וה"משכיל לדוד"

הסבר אחר כתב ה"נחלת יעקב" (שם): "יש לישיב קצת... דבמרה נצטוו על עשיית והלכות הפרה כדי שיתעסקו בהם, דהיינו עד פסוק 'הנגע במת לכל נפש אדם' (יא) [ולא עד בכלל, כמו שיתבאר בסמוך], ולא ידעו באותה פעם לאיזה צורך

יהיה האפר... וביום שהוקם המשכן אמר משה לישראל השמונה פרשיות, דהיינו גם סוף הפרשה, שהאפר יהיה לטהרת טומאת מת².

כעין זה בקיצור כתב גם ה"משכיל לדוד" (שם): "ההיא דפרק הניזקין 'שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן' יש לתרץ דהכא במרה לא ניתן להם אלא דיני הפרה שבגופה, והתם ניתן להם דיני טהרתה: למי מטהרת וכיצד מטהרת, ואין צריך לומר מדרשים חלוקים הם".

כלומר: את החצי הראשון של הפרשה (פסוקים א-ג), שמצוה על עשיית הפרה, ואינו מתייחס כלל לטהרה מטומאת מת, אמר משה רבנו לישראל כבר במרה, ואילו את החצי השני, שמתייחס לטהרה מטומאת מת, אמר משה רבנו לבני ישראל ביום הקמת המשכן³.

עוד כתב ה"נחלת יעקב" (שם): "וכן הא ד'תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל' אפשר ליישב שנאמר למשה באיזה יום שיהיה, דהא אין זו מצוה, אלא טעם בעלמא".

5. הסבר על פי הרמב"ן

עוד נראה לענות על פי מה שכתב הרמב"ן בפרשת בשלח (שמות טו, כה) על שאלה אחרת. הרמב"ן שם הביא את דברי רש"י המובאים לעיל בסעיף 1, וכתב עליהם: "והיא דעת רבותינו (סנהדרין נו ע"ב). ואני תמה: למה לא פירש כאן החוקים האלה והמשפטים, ויאמר: 'וידבר ד' אל משה: צו את בני ישראל, כאשר אמר בפרשיות הנזכרות למעלה: 'דברו אל כל עדת בני ישראל וגו' (לעיל יב, ג), וכן יעשה בכל המצוות באהל מועד, בערבות מואב, ופסח מדבר (במדבר ט, ב)".

ענה על כך הרמב"ן: "ולשון רש"י שאמר: 'פרשיות שיתעסקו בהם', משמע שהודיעם החוקים ההם, ולימד אותם: 'עתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם בכך', על הדרך שלמד אברהם אבינו את התורה. והיה זה להרגילם במצוות, ולדעת אם

² עוד כתב ה"נחלת יעקב" שם בתחילת דבריו: "דיש חילוק בין אמירת הקב"ה למשה, ובין אמירת משה לישראל". כלומר: שכבר במרה אמר ד' למשה את כל פרשת פרה אדומה, אלא שציוה אותו לומר לישראל רק את חלקה הראשון.

עוד כתב ה"נחלת יעקב" שם: "ואחר כך, בהר סיני, נאמרה למשה כל התורה". כלומר: שבהר סיני חזר ד' ואמר למשה את כל פרשת פרה אדומה, לפני שציוה אותו לומר לישראל את כולה.

³ בפסוק י' נאמר: "וכבס האסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב, והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם". כאן עדיין לא מדובר על טומאת מת, וסוף הפסוק מלמד שהנושא הזה הסתיים.

רק בפסוקים י"א-י"ב מתחילה התורה לעסוק בטומאת מת ובטהרה ממנה: "הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר, ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר".

יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב. והוא הנסיון שאמר: 'ושם נסהו'. והודיעם שעוד יצוים במצוות, זהו שאמר: 'אם שמוע תשמע לקול ד' אלקיך... והאזנת למצותיו' - אשר יצוה אותך בהם".

לפי זה יש לומר שאכן הפרשה כולה נאמרה כבר במרה, אך אז היא לא נאמרה לביצוע, אלא רק ללימוד, ואילו ביום שהוקם המשכן היא נאמרה שוב, ולביצוע.

ב. מדוע נכתבה פרשת פרה אדומה דווקא כאן?

שאל האברבנאל בתחילת פרשתנו (פרק י"ט השאלה הראשונה): "אם היתה זאת המצוה מתורת כהנים, ובמדבר סיני נצטוו ישראל עליה, כדבריהם ז"ל, וכפי קבלתם באחד בניסן שבו הוקם המשכן קבל אותו יום עשרה עטרות (שבת פז ע"ב), ובו ביום נשרפה הפרה [יש להעיר שבירושלמי אמרו **שבשני** בניסן נשרפה הפרה], למה לא נזכרה מצוה כי אם במקום הזה, אחרי ענין קרח ועדתו והמלינים ושאר הספורים והמצוות שזכרו למעלה מזה?"

האברבנאל ענה על שאלתו, אבל כיון שהראשונים שקדמוהו כבר ענו על השאלה מבלי ששאלו אותה בפירוש, נביא תחילה את דבריהם.

1. הסבר הראב"ע

כתב הראב"ע (יט, ב): "זאת חקת - גם זאת הפרשה במדבר סיני נאמרה, כאשר ציוה ד': 'וישלחו מן המחנה' (במדבר ה, ב), ובפסח היו טמאי מתים (במדבר ט, ו). ונסמכה זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן".

נראה שכונתו היא שכיון ששריפת הפרה נעשית על ידי כהן (ג-ו), לכן נאמרה פרשה זו בסמוך לפרשת מתנות כהונה.

אבל הדברים אינם מובנים מספיק, שהרי עשיית פרה אדומה היא **חובה** המוטלת על הכהנים, ולא **מתנה** הניתנת להם, והפרשה הקודמת עסקה במתנות כהונה.

2. הסבר הרמב"ן ורבינו בחיי

הרמב"ן (שם) כתב בדומה לראב"ע, אבל בתוספת קטנה: "והפרשה הזאת תשלום תורת הכהנים, ונכתבה כאן אחר מתנות כהונה, לומר שגם טהרתן של ישראל על ידי כהן תהיה".

וכן כתב רבינו בחיי (שם): "נסמכה פרשה זו לפרשת מתנות כהונה, לפי שפרה אדומה היא טהרתן של ישראל, ללמדך שאף טהרתן של ישראל על ידי הכהן".

גם על דבריהם יש לשאול את אותה השאלה שנשאלה על דברי הראב"ע: הרי עשיית פרה אדומה היא **חובה** המוטלת על הכהנים, ולא **מתנה** הניתנת להם!

נראה שלדבריהם ניתן לענות שכיון שטהרתן של ישראל נעשית על ידי כהן, לכן ראוי שבני ישראל יתנו לכהנים מתנות כהונה.

מה המיוחד בטהרתן של ישראל שעל כך מגיע לכהנים שיקבלו מתנות כהונה? דבר זה ניתן ללמוד מהגמרא במסכת חולין (פח ע"ב).

כך נאמר שם בגמרא: "אמר רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר' - זכו בניו לשתי מצוות: אפר פרה ועפר סוטה".

שאלה על כך הגמרא: "ולחשוב נמי עפר כסוי הדם!"

ענתה הגמרא: "התם - הכשר מצוה איכא, הנאה ליכא".

פירש רש"י: "הנאה ליכא - במצוה זו, דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר.

אבל באפר פרה איכא הנאה - שמטהרו מטומאתו, דאי לאו אפר - אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו, 'ונקתה ונזרעה זרע'".

למדנו שאפר פרה מוגדר כמצוה שיש בה הנאה, ולכן כתבה התורה מצוה זו בצמוד למתנות כהונה, כאומרת לאדם מישראל: "אל יקשה בעיניך לתת לכהן את מתנותיו. שהרי הכהן מטהר אותך, ועל ידי כך אתה יכול לבוא למקדש ולהקריב קרבנות. וכן אתה יכול לאכול בשר קדשים קלים, אפילו אם לא הקרבת קרבן, אלא חברך הקריב את הקרבן".

ורצתה התורה להקל על האדם להבין מדוע עליו לתת מתנות כהונה, ושלא יחשוב: "מדוע שאתן לכהן מפרי עמלי אשר טרחתי ויגעתי בו?"

דבר דומה מצאנו מפורש בתורה במצות הענקה לעבד עברי: "לא יקשה בעיניך בשלחך אתו חפשי מעמך, כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים, וברכך ד' אלקיך בכל אשר תעשה" (דברים טו, יח).

וכן מצאנו שרמזה התורה ענין זה לגבי מתנות כהונה בפרשת נשא (ה, י): "ואיש את קדשיו לו יהיו, איש אשר יתן לכהן לו יהיה", שכתב רש"י שם: "ואיש את קדשיו לו יהיו - מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותן, לו יהיו המעשרות, סוף שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות. איש אשר יתן לכהן - מתנות הראויות לו, לו יהיה - ממון הרבה"⁴.

⁴ יש לציין שהתורה אומרת (לעיל יח, כא): "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה, חלף עבדתם אשר הם עבדים את עבדת אהל מועד". אם כן נימקה התורה שהלויים מקבלים את המעשר בגלל עבודתם באהל מועד.

אמנם התורה לא אמרה שהכהנים מקבלים את מתנות הכהונה על עבודתם באהל מועד, והרש"י הירש שם הדגיש ענין זה: "והכתוב מבחין בבירור בין מעשר זה של הלויים, לבין מתנות הכהונה שלפניו. מעשר נחשב חלף עבדתם: 'שכר' (פסוק לא) על עבודתם במקדש. האומה חבה להם שכר זה על עבודתם, שהרי עבודה זו היתה מוטלת על בני העם, והלויים עובדים במקומם. כנגד זה מתנות הכהונה אינן שכר על עבודת הכהנים, אלא ד' מסר להם את הקדשים שהוקדשו לו ולמקדשו, שהרי הוא מינה אותם לנציגים ולעבדים במקדשו.

3. הסבר רבנו מיוחס

הסבר אחר, הקרוב להסבר הראב"ע והרמב"ן, כתב רבנו מיוחס בפרשת בהעלתך (במדבר ט, א): "...וכן מוקדם אף פרשת פרה וטומאת מת לכל אלו, אלא שהקדים את צרכי המשכן והעבודות והמסעות, ואתן איחרו עם מתנות כהונה ומשמרתם, שאף היא משמרת כהונה היא".

כעין זה כתב ב"דעת מקרא" (בהקדמה לפרק י"ט): "פרשת פרה אדומה שייכת אף היא לקובץ הדינים 'שמירה על המשכן', כי גם על ידי עשיית מצוה זו ירחיקו את הטומאה ואת הטמאים מן המקדש וקדשיו, כדי שלא יתחייבו כרת בטמאם את מקדש ד'".

כלומר: פרשת פרה אדומה אינה ממשיכה את החלק השני של פרק י"ח (פסוקים ח-לב) העוסק במתנות כהונה, אלא היא ממשיכה את תחילת פרק י"ח (פסוקים א-ז), שבה נצטוו הכהנים והלויים על שמירת המקדש!

עדיין יש לשאול: מדוע לא נכתבה פרשת פרה אדומה בתחילת פרק י"ח, עם דיני שמירת המקדש?

ניתן לענות על כך שכיון שפרשה זו ארוכה, ייחדה לה התורה פרשה בפני עצמה, אחר גמר פרשת מתנות כהונה. ורצתה התורה להצמיד את פרשת מתנות כהונה למעשה קרח כמה שיותר, מהטעם שכתב רש"י שם (יח, ח): "ואני הנה נתתי לך - בשמחה. לשון שמחה הוא זה, כמו: 'הנה הוא יוצא לקראתך, וראך ושמח בלבוי' (שמות ד, יד).

משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא חתם ולא העלה בערכאין. בא אחד וערער על השדה. אמר לו המלך: כל מי שירצה יבוא ויערער לנגדך. הריני כותב וחותר לך ומעלה בערכאין. אף כאן, לפי שבא קרח ויערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם⁵. ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

יתר על כן, אכילת המתנות במקדש היא עצמה חלק מן העבודה: 'הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים' (פסחים נט ע"ב), שכן רוב מתנות הכהונה הן קודש, ועל רובן נאמר: 'כהנים משולחן גבוה קא זכו' (חולין ק ע"א). אף תרומה - הנפוצה שבין מתנות הכהונה - איננה יכולה להיחשב שכן, שהרי כל עצמה רק מתנה סמלית, ולפיכך: 'חיטה אחת פוטרת את הכרי'. וכבר הערנו על כך פעמים רבות (ראה פירוש לעיל פסוק יב). משום כך יש ניגוד ברור בין 'אני חלקך ונחלתך', לבין 'ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה' וגו'. וכך אמרו גם בספרי: 'כל מצות כהונה קנאו ד' ונתנו לכהנים, וזו חלף עבודתם'. משום כך כהנים אינם 'שלוחי דידן' גרידא, אלא הם 'שלוחי דשמיא' (נדרים לה ע"ב) ו'שלוחי דרחמנא' (קידושין כג ע"ב). במקום אחר (חורב פרק קיח) כבר הבענו את דעתנו שעבודת המקדש לא נמסרה לכהנים רק אחרי חטא העגל, ונראה שתפיסה זו מתאשרת על ידי ההבדלה האמורה כאן בין מעמד הכהנים לבין מעמד הלויים".

⁵ עיין ברבנו בחיי כאן בפסוק ח', שהביא גם כן את מדרש חז"ל, והוסיף: "וכן דרשו רז"ל בפרק הזרוע (חולין קלג ע"ב): עשרים וארבעה מתנות כהונה הן, וכלן נתנו לאהרן ולבניו בכלל ופרט וברית

4. הסבר החזקוני ורבי חיים פלטיאל

הסבר בכיוון אחר כתב החזקוני (יט, ב): "זאת חקת התורה - חוק של הוריות טומאה. ובאחד בניסן, ביום שהוקם המשכן נאמרה, לפי שביום המחרת נשרפה הפרה, להיות נטהרים לפסחיהם. וקודם לכן לא יכלו לעשותה, דבעינן: 'והזה אל נכח פני אהל מועד' (יט, ד), וליכא. ואף על פי כן נכתבה כאן, לפי שהיו מהם טמאי מתים ממחלוקתו של קרח".

כעין זה כתב גם רבי חיים פלטיאל⁶ (יט, א): "למה נסמכה פרשה זו לפרשה של מעלה? להודיע טהרתן של אותם שנטמאו במתי המגיפה".

כעין זה כתב גם האברבנאל (שם): "גם שבסבת הנשרפים פתח אהל מועד מקרח ועדתו מן המתים במגפה במתלוננים רבים מעמי הארץ היו מתטמאים, וגם הם ימעיטו אפר הפרה שעשה משה. ועל כל הדברים האלה באה הצוואה במקום הזה ממצות הפרה".

כלומר: פרשת פרה אדומה אינה ממשיכה את פרק י"ח העוסק בשמירת המקדש ובמתנות כהונה, אלא היא ממשיכה את פרקים ט"ז-י"ז, שבהם מתו קרח ועדתו (טז, לה) ולמחרת עוד רבים מבני ישראל (יז, יד) - כחמישה עשר אלף איש! עדיין יש לשאול: מדוע לא נכתבה פרשת פרה אדומה בתחילת פרק י"ח, בצמוד למעשה קרח?

ניתן לענות על כך כמו שהתבאר לעיל בדברי רבנו מיוחס.

5. הסבר האברבנאל

הסבר נוסף כתב האברבנאל (שם) בכיוון אחר: "כפי מה שקבלו קדמונינו ז"ל הנה משה רבינו ע"ה עשה הפרה הראשונה כשהיה משרת במקדש בכהונה הגדולה.

מלח. כל המקיימן כאילו קיים כלל ופרט וברית מלח, וכל העובר עליהן כאילו עובר על כלל ופרט וברית מלח. ואלו הן: עשר מתנות בבית המקדש, ועשר בגבולים, וארבע בירושלים. עשר במקדש: חטאת בהמה, וחטאת העוף, אשם ודאי, אשם תלוי, זבחי שלמי צבור, לוג שמן של מצורע, שתי הלחם, לחם הפנים, שירי מנחות, מותר העומר. ארבע בירושלים: בכור, בכורים, איל נזיר, עורות קדשים. עשר בגבולין: תרומה, תרומת מעשר, חלה, ראשית הגז, והמתנות שהן הזרוע והלחיים והקיבה, פדיון הבן, פטר חמור, שדה אחוזה, שדה חרמין, גזל הגר".

גם ה"שפתי חכמים" כאן באות ג פירט את כ"ד מתנות הכהונה. ועיין גם ברמב"ם בפ"א מהלכות בכורים.

⁶ רבי חיים פלטיאל ב"ר יעקב נולד סביב תחילת האלף השישי. ישב בעיר פלייזא שבצרפת, ואחר כך עבר למגדבורג (מיידבורק) שבגרמניה. היה תלמידו-חברו של מהר"ם מרוטנברג והתכתב עמו בענייני הלכה, וכמה משאלותיו ומתשובותיו נמצאות בשו"ת מהר"ם. כמו כן היה בקשר מכתבים עם הרשב"א שבספרד. נפטר בערך בשנת ס'. הרב יצחק שמשון לנגה הוציא לאור את "פירושי התורה" בשנת תשמ"א בירושלים על פי כתבי יד.

וביום הראשון מניסן, שהוקם המשכן, נעשתה הפרה, כדי לטהר כל מי שיש בו טומאת מת, מפני המקדש, שלא יחלוהו. כי בעבור הקמתו ושמחת העם בו הוצרך לטהר כל טמא, באופן שלא יבואו לחלל המקדש וקדשיו. ומאותו אפר היו מטהרים כל ימי המדבר. אמנם בסוף ארבעים שנה, שהיו מעותדים להיכנס לארץ, ראה יתברך שבמלחמת העמים ירבו חללי ד', ורבים מבני ישראל יגעו במת לכל נפש אדם בערים שיכבשו, גם על פני השדה בחלל חרב או במת, או בעצם אדם או בקבר, ויטמאו להם, ואפר הפרה שעשה משה לא יספיק להם, לכן ציוה עתה יתברך למשה ולאהרן אופן עשיית הפרה".

כעין זה כתב גם ב"דעת מקרא" (בהקדמה לפרקנו): "ועוד אפשר שהתורה מפרטת כאן בכוונה את דיני פרה אדומה וטומאה וטהרה, שהרי ישראל עומדים לפני מלחמות הכיבוש, ובמלחמות אלה עתידים להיטמא במת... זהו אפוא המקום הראוי ללמד דינים אלה".

כלומר: פרשת פרה אדומה אינה ממשיכה את פרק י"ח, העוסק בשמירת המקדש ובמתנות כהונה, ולא את פרקים ט"ז-י"ז, שבהם מתו כחמישה עשר אלף איש, אלא היא מהווה הקדמה לחללים הרבים שעתידיים בני ישראל להרוג בכניסה לארץ.

דברי האברבנאל וה"דעת מקרא" יובנו יותר לאור דברי רש"י בפרק הבא (כ), (א): "כל העדה - עדה השלמה, שכבר מתו מתי מדבר, ואלו פרשו לחיים". עוד כתב רש"י (שם, ב): "ולא היה מים לעדה - מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים".

כעין זה כתב גם הראב"ע (שם, א): "בחדש הראשון - בשנת הארבעים. וטעם ויבאו בני ישראל כל העדה - בעבור שמתו דור המדבר, ועתה באו הבאים אל ארץ כנען".

כלומר: פרק כ' פותח במה שאירע בשנת הארבעים, ולכן בפרק י"ט נכתבה פרשת פרה אדומה, כהכנה לשנת הארבעים.

6. הסבר הגרי"ד סולוביצ'יק

הסבר בכיוון אחר כתב הגרי"ד סולוביצ'יק. כך כתב בספר "ברכת אשר" על התורה בפתיחה לחומש במדבר (עמ' 10-12): "פרשיית פרה אדומה העוסקת בסדר טהרת אדם מישראל, נאמרה אמנם ביום הקמת המשכן, שהרי אז היה צורך במי חטאת לטהרת הלויים, ובכל זאת הציבה הכתוב בראש פרשת חוקת. מדוע?"

על שאלה זו השיב הגרי"ד סולוביצ'יק תשובה נפלאה: נשים נא לב שהפרקים הקודמים לפרשיית פרה אדומה - המנינים, הנשיאים, עשיית הפסת, קברות התאווה וחטא המרגלים - כולם אירעו בשנה השניה לצאת בני ישראל ממצרים.

ואילו פרשיית מי מריבה שלאחריה התרחשה בשנה האחרונה לנדודים⁷. כלומר: פרשיית פרה אדומה חותמת את תקופת הנדודים במדבר, ולא לחינם. חז"ל אומרים (איכה רבה פתיחתא לג): 'אמר רבי לוי: כל ערב תשעה באב היה משה מוציא כרוז בכל המחנה ואומר: 'צאו לחפור!' והיו יוצאין וחופרין קברות וישנין בהן. לשחרית היה מוציא כרוז ואומר: 'קומו והפרישו המתים מן החיים!' והיו עומדים ומוצאין עצמן חמשה עשר אלף בפרוטרוט, חסרו שש מאות אלף. ובשנת הארבעים האחרון עשו כן ומצאו עצמן שלמים'. נמצא שמדי שנה ביום תשעה באב מתו בעוון המרגלים כמה אלפים מישראל. כלומר: כל ענינם של נוסעי המדבר באותן שלושים ושימונה שנה היה המוות ותוצאותיו - הטומאה. מובן אם כן מדוע כהקדמה לשנת הארבעים, בה 'עשו כן ומצאו עצמן שלמים', באה פרשיית פרה אדומה, שכל ענינה טהרת טמאי המתים, שיהיו רשאים לבוא למחנה שכינה". כלומר: מיקומה של פרשת פרה אדומה בא לרמוז על כל שש מאות אלפי האנשים שמתו במשך כל ארבעים שנות המדבר, לפני הכניסה לארץ.

סיכום

א. רש"י כתב שפרשת פרה אדומה נאמרה לבני ישראל כבר במרה, כשבוע וחצי אחרי צאתם ממצרים. עוד כתב רש"י שפרשת פרה אדומה נאמרה לבני ישראל ביום הקמת המשכן, בראש חדש ניסן של השנה השניה. 1. הרא"ם כתב שאלו מדרשים חלוקים. 2. ה"נחלת יעקב" וה"משכיל לדוד" הסבירו שבמרה נאמר לישראל רק החצי הראשון של הפרשה, ואילו ביום הקמת המשכן נאמרה להם כל הפרשה כולה. 3. הסבר נוסף נאמר על פי הרמב"ן שבמרה נאמרה להם הפרשה כולה, אבל רק ללימוד ולא לביצוע, ואילו ביום הקמת המשכן ניתנה להם הפרשה כולה לביצוע.

⁷ עיין בראב"ע כאן (א): "והנה אין בתורה כלל שום מעשה או נבואה, רק בשנה הראשונה ובשנת הארבעים!" יש להעיר על דברים אלו של הראב"ע, שהתורה מפרטת ציוויים רבים ומעשים רבים שנעשו בשנה השניה: הציווי על מנין בני ישראל (במדבר א, א), הציווי על עשית הפסח (שם ט, א), המסע מהר סיני (שם י, יא) וממילא כל שאר המסעות שאחריו, וכמו שכתב הגר"ד סולוביצ'יק. וכבר לקראת סוף חומש שמות (מ, א) נאמר: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן!" כנראה שצריך לגרוס בדברי הראב"ע: "והנה אין בתורה כלל שום מעשה או נבואה, רק בשנה הראשונה ובשנה השניה, ובשנת הארבעים". ועיין במאמר הפתיחה לספר.

ב. שאלו המפרשים מדוע פרשת פרה אדומה נכתבה רק בפרשתנו, כחצי שנה אחרי הקמת המשכן וענו על כך מספר תשובות:

1. הראב"ע כתב: "ונסמכה זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן". נראה שכוונתו היא שכיון ששריפת הפרה נעשית על ידי כהן, לכן נאמרה פרשה זו בסמוך למתנות כהונה.

הערנו שהדברים אינם מובנים מספיק, כיון שעשיית פרה אדומה היא חובה המוטלת על הכהנים, ולא מתנה הניתנת להם.

2. הרמב"ן כתב: "והפרשה הזאת תשלום תורת הכהנים, ונכתבה כאן אחר מתנות כהונה, לומר שגם טהרתן של ישראל על ידי כהן תהיה". וכן כתב רבינו בחיי.

גם על דבריהם הערנו את השאלה שנשאלה על דברי הראב"ע. יישבנו שלדבריהם ניתן לענות שכיון שטהרתן של ישראל נעשית על ידי כהן, לכן ראוי שבני ישראל יתנו לכהנים את מתנות הכהונה.

3. רבנו מיוחס כתב שפרשת פרה אדומה, שעוסקת בשמירת המקדש מטומאה נכתבה כאן, כדי להצמיד אותה להלכות שמירת המקדש, שבהן עסקה הפרשה הקודמת.

4. החזקוני כתב שכיון שמתו רבים במחלוקת קרח ועדתו נכתבה כאן דרך ההיטהרות למי שנטמא להם. וכן כתבו רבי חיים פלטיאל והאברבנאל.

5. האברבנאל כתב שנכתבה הפרשה כאן, כיון שכעת אנחנו לפני השנה הארבעים, שבה בני ישראל עומדים לפני המלחמות לכיבוש הארץ, ובמלחמות אלה עתידים להיטמא רבים במתים.

6. הגרי"ד סולובייציק כתב שפרשת פרה אדומה נכתבה כאן כדי לרמוז שכאן חולפות שלושים ושמונה שנים שעליהן התורה אינה מספרת מאומה, ומה שהיה באותן שנים הוא מות כל הדור שיצא ממצרים.

יהי רצון שנוזכה לבנין בית המקדש, ושם יעשה משיח צדקנו פרה אדומה (רמב"ם הלכות פרה אדומה פ"ג ה"ד).